

Boom

PRAKTIJKBOEK SOCILOGIE

15E DRUK

**Harry Hendrix en
Jacqueline Konings**

Praktijkboek sociologie

Harry Hendrix
Jacqueline Konings

Vijftiende druk

Boom

inclusief website!

Met onderstaande unieke activeringscode krijg je via www.boomstudent.nl toegang tot de website met extra materiaal. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan de 15^e druk. Na activering van de code is de website twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende druk geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken.

Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag

Beeld omslag: Hkeita (Getty Images)

Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag

© Hendrix, Konings & Boom uitgevers Amsterdam, 2022

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978 90 2444 112 9

ISBN 978 90 2444 113 6 (e-book)

NUR 756

www.boomstudent.nl

www.boomhogeronderwijs.nl

Inhoud

Inleiding	9
1 Wat is sociologie?	17
1.1 Wat is sociologie?	17
1.2 Kritische wetenschap	17
1.3 Sociaal bewustzijn	21
1.4 Maatschappijvisies	27
1.5 Waardevrije wetenschap	31
1.6 Sociologie in de praktijk	32
1.7 Conclusies	35
2 Homo sociologicus	39
2.1 Kuddedieren	40
2.2 Homo sociologicus	41
2.3 De roltheorie	44
2.4 Socialisatie	57
2.5 Sociale controle	59
2.6 Individualisering van problemen	62
2.7 De zichzelf waarmakende voorspelling	63
2.8 Vooroordelen en stereotypen	65
2.9 Discriminatie	69
2.10 Conclusies	69
3 Groeperingen	73
3.1 Inleiding	73
3.2 Groeperingen	74
3.3 Referentiegroepen	78
3.4 Sociale identiteit	80
3.5 De Nederlandse identiteit	86
3.6 Relatieve deprivatie en comparatieve referentie- groeperingen	88
3.7 Netwerken	90
3.8 Samenwerkingsverbanden in de zorg	94
3.9 Conclusies	95
4 Cultuur	99
4.1 Inleiding	99
4.2 Wat is cultuur?	102
4.3 Andere culturen, subculturen en contraculturen	106

4.4	Cultuuroverdracht	111
4.5	Institutie	116
4.6	Bureaucratie	118
4.7	Ideologie	122
4.8	Organisatiecultuur	123
4.9	Cultuurverschillen	125
4.10	Multicultureel Nederland	130
4.11	Sociaal bewustzijn	132
4.12	Conclusies	134
5	Sociale ongelijkheid	137
5.1	Inleiding	137
5.2	Kasten, standen, klassen en sociale klassen	140
5.3	Sociale ongelijkheid	143
5.4	Effecten van sociale ongelijkheid	150
5.5	Zijn veranderingen mogelijk?	155
5.6	Sociale mobiliteit	159
5.7	Culturele mobiliteit	162
5.8	Discriminatie	164
5.9	Racisme	167
5.10	Sociale ongelijkheid op verschillende terreinen	169
5.11	Conclusies	184
6	Macht	187
6.1	Inleiding	187
6.2	Macht	190
6.3	Waarom willen mensen macht?	194
6.4	Macht en politiek	195
6.5	Machtsmiddelen en technieken	206
6.6	De (on)macht van de cliënt	215
6.7	Conclusies	225
7	Sociale veranderingen	229
7.1	Panta rhei	229
7.2	Oorzaken van sociale veranderingen	231
7.3	Beheersing van sociale verandering	232
7.4	Verschijningsvormen van sociale verandering	233
7.5	Gangmakers van sociale verandering	235
7.6	De wet van de remmende voorsprong	238
7.7	Sociale veranderingen in de laatste halve eeuw	239
7.8	Conclusies	267

8	Omkijken en vooruitzien	271
	Literatuurlijst	279
	Illustratieverantwoording	287
	Register	289
	Over de auteurs	293

Inleiding

Welkom, beste lezer, in de wereld van de sociologie, die voor mij vertrouwd is maar voor jou misschien vreemd terrein. Of toch niet, want elke dag zit jouw leven vol sociologie. Misschien ervaar je dat nog niet zo, maar na het bestuderen van dit boek zal dat anders zijn. De sociologie ligt op straat en is elke dag aanwezig in de spreekkamers van zorgverleners.

Ik wil graag met jou door dit boek wandelen, op zoek naar wat de sociologie jou te bieden heeft. Het is een boek voor zorgverleners op hbo-niveau. Een boek voor mensen die met mensen werken op het brede terrein van welzijn en zorg. Dat zijn maatschappelijk werkers, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, ergotherapeuten, logopedisten, pedagogen en, als dat nog niet genoemd is, ook jouw toekomstige beroep. Als zorgverlener heb jij straks cliënten, klanten, patiënten, enzovoort. Hoe je die noemt zal per beroep of instelling verschillen. We gebruiken hierna vooral de termen 'cliënt' en 'zorgvrager'.

Mondjesmaat dringt in het veld van zorg en welzijn het besef door dat problemen van cliënten vaak ten onrechte geïndividualiseerd, sommigen zeggen gemedicaliseerd, worden.

Dat wil zeggen dat zorgverleners zich bij de diagnostiek en behandeling vooral richten op het lichaam en de psyche van de cliënt. Ook bij aantoonbaar maatschappelijke oorzaken moet de cliënt, het individu dus, in behandeling. Hij moet zelf aan de slag en in deze tijd vooral zelfredzaam zijn. Dat leidt tot symptoombestrijding, omdat de maatschappelijke oorzaken 'onbehandeld' blijven. Maar dat niet alleen. Indringender is dat de individuele cliënt bewust of onbewust de boodschap krijgt dat hij 'zelf verantwoordelijk' is voor zijn probleem en het ontstaan ervan. Hij heeft gefaald, en niet de samenleving. Dat leidt niet zelden tot onterechte schuldgevoelens. Sommigen voelen zich zo 'dubbel gepakt'. In sociologisch jargon heet dat 'blaming the victim'.

Lees op de website bij dit boek het artikel over onzekerheid onder jongvolwassenen met als ondertitel: 'Recept voor maatschappelijk probleem. Medicalisering van levensfasen'. Beantwoord vervolgens de vragen die erbij staan.

Overigens valt dit zorgverleners niet te verwijten, want in hun praktijk en opleiding was en is er relatief weinig aandacht voor de maatschappelijke oorzaken van problemen. Een individugerichte focus ligt meer voor de hand dan het betrekken van allerlei ongreepbare maatschappelijke aspecten, zoals werkloosheid.

Zo valt in de casus uit hoofdstuk 1 de werkloze heer Yildirim uit tegen de therapeut en schreeuwt: 'U zit nu al wekenlang te zeiken over mijn relatie en de ruzies thuis. Dat heeft er allemaal niks mee te maken. Zorg maar dat ik weer

een baan krijg, zodat ik weer wat te doen heb en fatsoenlijk voor mijn gezin kan zorgen.’ In een verslag van dit gesprek noemt de therapeut dit ‘weerstand tegen verandering’.

Nogmaals, veel valt zorgverleners niet te verwijten. Zij zijn onderdeel van een cultuur waarin problemen vooral gediagnosticeerd worden als individuele problemen. Die cultuur dragen ze over op hun cliënten, die braaf hun adviezen opvolgen en vol hoop op genezing antidepressiva gaan slikken, een cursus mindfulness volgen of zich neurolinguïstisch laten programmeren. Tal van cliënten én zorgverleners geloven dat ziekte ‘vooral tussen je oren zit’ en dat je zelf voor het ontstaan en de genezing verantwoordelijk bent. Overigens niet helemaal ten onrechte, want ook eigen kracht is belangrijk voor het beter worden of aan de slag gaan met problemen.

Er zijn genoeg tekenen dat het ook anders kan en moet, zoals blijkt uit het volgende krantenbericht (Visser, 2017).

Het behandelen van medische klachten gaat artsen steeds beter af, maar de laatste tijd lijkt er in hun houding iets te veranderen. Wat heeft het voor zin om patiënten almaar op te lappen als er aan de achterliggende problematiek niets wordt gedaan? En dus komen ze steeds vaker hun spreekkamer uit: ze gaan fietsen met diabetespatiënten, hardlopen met dikke kinderen, ze richten een praatgroep op voor overbelaste mantelzorgers, proberen hun dorp gezond te laten eten of het roken in hun wijk aan te pakken. Soms gaan ze zelfs de barricaden op, de rechtszaal in of lobbyen in Brussel.

Artsen moeten zich activistischer opstellen, zo zegt ook Yolanda van der Graaf, hoofdredacteur van het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* (NTvG), naar aanleiding van een actie van rokers tegen de tabaksindustrie.

Maar ook uit een andere hoek komt de roep om een meer maatschappijgerichte aanpak. De Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) (2020) bepleit in het essay *Gezondheidsverschillen voorbij* een gebiedsgerichte, populatiegerichte en langdurige integrale aanpak om gezondheidsverschillen te verkleinen, ‘niet enkel gefocust op gezondheid, maar ook op gelijke kansen in onderwijs, werk en wonen’.

Eerder al constateerde de RVS dat veranderingen en ongemakken die te maken hebben met een bepaalde levensfase tegenwoordig vaak worden beschouwd als medische problemen (Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2017). De oplossingen worden gezocht in de zorg. De RVS bepleit om de medische bril af te wisselen met andere brillen, waardoor ook andere, heilzamere ‘behandelingen’ in zicht komen.

Ter illustratie. De hedendaagse samenleving heeft van jongeren vaak onrealistische verwachtingen en idealen, zoals ‘Mensen kunnen hun hele leven

gelijkmatig functioneren’, ‘Het leven is maakbaar’, en ‘Perfectie is mogelijk op alle fronten’.

Een ervaringsdeskundige (Lunenburg, 2014) zegt daarover:

Ik kende mezelf als een ambitieuze, gedreven en actieve meid vol dromen voor wie de wereld aan haar voeten lag. Op mijn werk was ik de jongste van het stel dus ik wilde koste wat kost laten zien wat ik in huis had. ‘Play hard, work hard’, was mijn mantra. Mijn prestaties koppelde ik aan mijn eigenwaarde. Het liefste wilde ik door iedereen leuk, goed en slim gevonden worden, dus paste ik me altijd aan, aan de wensen en eisen van anderen. Ik was constant op zoek naar erkenning en waardering waardoor ik nog harder ging werken, in de hoop gezien te worden.

Het advies van de RVS is een krachtig pleidooi voor meer aandacht voor de maatschappelijke oorzaken van ziektes en problemen in de opleidingen voor zorg en welzijn. Hier ligt een mooie en uitdagende opdracht voor jouw docent sociologie. Deze kan met behulp van dit boek laten zien hoe ook maatschappelijke factoren een rol spelen bij ziek zijn en beter worden. Daarbij gaat het om factoren als sociale ongelijkheid, armoede, vooroordelen, discriminatie, institutioneel racisme, stereotypering, de multiculturele samenleving, sociale veranderingen, nepnieuws of een wereldwijde virusuitbraak. Vaak zullen zorgverleners met lege handen staan als het om de aanpak van deze factoren gaat. De spreekkamer van de zorgverlener is misschien wel bij uitstek de plek waar de signalen binnenkomen over maatschappelijke factoren van problemen van mensen. Het doorgeven van die signalen aan disciplines of instanties die daar wél voor zijn toegerust is een belangrijke interventie in het kader van ‘maatschappijgericht’ zorg verlenen.

Bij het actualiseren van dit boek proberen we zo veel mogelijk aansluiting te zoeken bij jouw belevingswereld, beste lezer. Jouw generatie wordt in de sociologische literatuur ook wel ‘de grenzeloze generatie’ genoemd, of zelfs ‘generatie Nooitgenoeg’ (Westermann, 2011). Die generatie zit vol dynamiek. Internet, Facebook, Instagram, Twitter en andere sociale media zijn voor jullie belangrijke communicatiemiddelen. Jouw generatie wil alles van deze wereld meemaken en die niet zozeer veranderen, zoals de babyboomers van de vorige eeuw, zeggen onderzoekers. Maar dat zijn generalisaties. Waarschijnlijk voel je je in de eerste plaats een individu, dat zelf wel uitmaakt wat hij wil en wat goed voor hem is.

Op de website bij het boek vind je meer informatie over benamingen van verschillende generaties met steeds enkele kenmerken. Wat zou daarvan de betekenis kunnen zijn voor jou en je werk?

Ik ben benieuwd hoe jij het veld van de welzijns- en gezondheidszorg binnenstapt. Wat beweegt je, welke verwachtingen heb je, en welke ambities? Wil je vooral een leuke baan en een zinvolle tijdsbesteding? Of staat een goed inkomen voorop? En wat verwacht je eigenlijk van het vak sociologie? Is het slagen voor het tentamen het ultieme doel, of wil je ook meer leren over jezelf?

Als je dat laatste wilt, moet je geregeld over de schutting van jouw wereld heen kijken. De sociologische theorie kan daarbij helpen. Zij functioneert als een helikopter van waaruit je meer van de wereld te zien krijgt. Je ziet andere dingen dan vanaf de grond tussen vrienden en generatiegenoten. En die nieuwe kennis en inzichten leren je ook veel over jezelf.

Duizenden exemplaren van eerdere drukken van dit boek vonden de afgelopen decennia hun weg naar de lezer. Vooral de didactische opzet blijkt aan te spreken. Veel waardering is er voor de verheldering van de sociologische theorie aan de hand van praktijksituaties. Meelevend met de hoofdrolspelers leer je sociologisch denken, analyseren en je sociaal bewustzijn vergroten. Bovendien kun je meteen aan de slag met opdrachten en oefeningen, die je kunt aanpassen aan jouw eigen situatie. De opzet en het taalgebruik maken theorielessen grotendeels overbodig. Daardoor blijft er meer tijd over voor de vertaalslag naar de praktijk via opdrachten, oefeningen en training.

Het geregeld herzien van dit boek blijft nodig, want tijden veranderen. Op dit moment ziet de wereld er anders uit dan vijf jaar geleden. Zo is professionele zorg nu minder een vanzelfsprekend recht. Dat heeft consequenties voor burens, familie en vrienden. Zij zullen taken moeten overnemen die de professionele zorgverleners en de overheid niet meer oppakken. Zelfredzaamheid kan niet zonder 'samenredzaamheid'. Van zorgverleners wordt meer en meer verwacht dat zij hun cliënten stimuleren en ondersteunen om vooral samen met hun netwerk de problemen op te lossen. Dat zal hen aanzetten, zo hoop ik, om ook op zoek te gaan naar maatschappelijke oorzaken én oplossingen van problemen. Deze en vele andere recente ontwikkelingen hebben in deze versie van *Praktijkboek sociologie* een plaats gekregen, net als de feedback van veel docenten die met de vorige uitgave werkten.

Het boek is opgedeeld in hoofdstukken. Elk hoofdstuk bevat een praktijk-situatie. Met enige fantasie kun je die aanpassen aan jouw toekomstige beroep. Met behulp van die praktijksituaties wordt de sociologische theorie 'levend' gemaakt. Daarbij komt een variëteit aan onderwerpen aan bod die voor het veld van zorg en welzijn belangrijk zijn. Uiteraard bevat dit boek vooral theorie en feitenkennis. Maar zeker zo belangrijk zijn vaardigheden en houding: vaardigheden om theorie en kennis toe te passen in de praktijk, en een houding waaruit sociaal bewustzijn spreekt. Dat wil vooral zeggen een waarachtige nieuwsgierigheid naar maatschappelijke factoren die jouw doen en denken en dat van je cliënten beïnvloeden. Een boek alleen is daarvoor niet voldoende.

Lessen, trainingen en supervisie waarin ook de sociologische invalshoek aandacht krijgt, zijn eigenlijk veel belangrijker.

De belangrijkste leerdoelen zijn:

1. kennis opdoen van en inzicht in voor de zorgverlening belangrijke sociologische theorieën en begrippen;
2. deze theorieën kunnen vertalen naar eigen denken en handelen, waardoor je sociaal bewustzijn groeit;
3. deze theorieën kunnen toepassen in de dagelijkse praktijk van de zorgverlening;
4. meer kennis opdoen van hedendaagse maatschappelijke vraagstukken.

Ondersteunende website

Dit boek wordt ondersteund door een website die je via www.boomstudent.nl kunt raadplegen. Je vindt hier video's, vragen, opdrachten, achtergrondinformatie en literatuur. Voor het maken van de opdrachten en vragen is een logboek bijgevoegd dat studenten kunnen gebruiken. Een begrippentrainer helpt studenten om belangrijke begrippen en hun omschrijving te trainen. Docenten kunnen op de website 'hulpmiddelen' vinden ter ondersteuning van hun lessen, zoals literatuur en video's. Wanneer wordt verwezen naar materiaal op de website, staat dit icoontje in de marge.

Bij deze nieuwe, vijftiende druk

Het voorgaande schreef Harry Hendrix in het voorjaar van 2018. In dat jaar werd bij hem kanker geconstateerd, waaraan hij een jaar later overleed. Gelukkig heeft hij nog kunnen kennismaken van de eerste reacties op de 14e druk van dit boek.

Maar een 'beter boek over drie of vier jaar' moest hij aan anderen overlaten. Ik, Jacqueline Konings, zijn partner en nauw betrokken bij eerdere uitgaven, heb dit opgepakt, daarbij geholpen door de feedback van docenten en studenten. Ook de bijdragen van een aantal meelezers bij deze 15e druk zijn van grote waarde gebleken. Veel respect en waardering heb ik voor hun kritische kanttekeningen én waardevolle suggesties. Zeer veel dank daarvoor aan Rudolf van Hemert, docent aan de Capabel Hogeschool in Utrecht en Caroline Rijkers-de Boer, docent-onderzoeker aan de Hogeschool van Amsterdam. En uit mijn netwerk: Jacqueline van de Pol, Jan-Willem de Bruijn, Mieke van der Linde en Nico van Kessel.

Inspirerend zijn zeker ook de vele maatschappelijke ontwikkelingen – noem maar even de coronapandemie – die vanuit de helikopter te zien zijn en een plaats verdienen in dit boek. Een sociologische bril helpt bij het analyseren en duiden ervan.

Een en ander heeft geleid tot een aantal aanpassingen in deze 15e druk. De voornaamste zijn:

- Het boek is geactualiseerd: er wordt gebruikgemaakt van recente bronnen en er worden actuele ontwikkelingen geduid. Je vindt in dit boek nieuwe uitwerkingen rond onderwerpen als racisme, nationale identiteit, cultuursensitiviteit, effecten van sociale ongelijkheid, mogelijke veranderingen op het gebied van ongelijkheid, kloof tussen burgers en overheid, maatschappelijk onbehagen, grenzen aan de democratie, complotdenken, klimaatcrisis, terrorisme, invloed van de coronapandemie en het nieuwe decennium.
- Dit boek is voor mensen met diverse achtergronden; iedereen moet zich erin kunnen herkennen. In deze druk is gestreefd naar meer inclusiviteit.
- Er staan meer opdrachten in het boek en ook het materiaal op de website is uitgebreid. In het boek zijn verwijzingen opgenomen naar het materiaal op de website, waardoor boek en website een geheel zijn.

Natuurlijk is dit boek niet compleet en eigenlijk ook nooit 'af'. Niet alleen omdat de wereld verandert, maar ook omdat mijn ervaringen leiden tot nieuwe inzichten. En vooral ook omdat jullie, lezers en docenten, steeds weer waardevolle feedback geven. Dus laat van je horen! Dat kan via interakt@planet.nl. Het zal zeker leiden tot een nog beter boek over drie of vier jaar.

Ik wens je veel lees- en studieplezier, en straks een mooi beroep!

Jacqueline Konings

Wat is sociologie?

1

Het vermogen tot verwondering ligt aan de basis van sociologische verbeeldingskracht.

Charles Wright Mills, 1963

1.1 Wat is sociologie?

Sociologie is de leer van de menselijke samenleving. Zij bestudeert het gedrag van mensen in hun sociale omgeving. Sociologen onderzoeken waarom mensen zich gedragen zoals ze zich gedragen als leden van een samenleving. Ze vragen zich af welke maatschappelijke factoren het denken en gedrag beïnvloeden. Daarbij gaat het om factoren als sociale klasse, cultuur, vooroordelen, stereotypen, sociale controle, macht, groeperingen en sociale ongelijkheid. De socioloog wil de samenleving inzichtelijk maken voor de mensen die er deel van uitmaken. Daardoor groeit hun sociaal bewustzijn en zijn ze minder een speelbal van de tijdgeest, maatschappelijke ontwikkelingen en hun sociale omgeving.

Naast sociologie krijg je in jouw opleiding zeker ook te maken met andere wetenschappen, zoals psychologie, economie, rechten, filosofie en biologie. Het is een hele kunst om al die vakken te integreren in de methodiek van het beroep waarvoor je studeert. Een mooie en uitdagende opgave voor de methodiekdocent. Ook een kunst om dat evenwichtig te doen zodat alle aspecten die van belang zijn voor het menselijk handelen aan bod komen.

[Bekijk op de website bij het boek de video van de Universiteit Gent waarin kort en helder wordt uitgelegd wat sociologie is.](#)

1.2 Kritische wetenschap

De socioloog is geneigd om steeds weer opnieuw het vanzelfsprekende ter discussie te stellen. Eigenlijk, zo constateert hij, blijken die vanzelfsprekendheden vaak niet zo vanzelfsprekend te zijn als we denken. Tenminste als we verder durven kijken dan onze neus lang is.

Dat deed de wijze Tuiavii uit Tiavea, die in het begin van de vorige eeuw met een groep etnologen door Europa reisde. Hij verwonderde zich over de vreemde en

soms voor hem beangstigende wijze van samenleven van de Papalagi, zoals hij de Europeanen noemde. Scheurmann (1992) schreef er een boek over, waaruit de volgende fragmenten zijn overgenomen.

Kader 1.1

De Papalagi

De Papalagi breekt zich voortdurend het hoofd, hoe hij op de beste wijze zijn vlees bedekken zal. 'Het lichaam en zijn ledematen zijn vlees, boven de hals begint pas de ware mens', heeft een blanke mij gezegd, die in hoog aanzien stond en als zeer verstandig gold. Hij meende dat alleen dat deel van het lichaam, waar de geest en alle goede en kwade eigenschappen hun zetel hebben, onze belangstelling waardig is. Het hoofd dus.

[...]

De Papalagi woont als een zeemossel in een vast huis. Hij leeft tussen stenen, als de duizendpoot tussen lavaspleten. Om hem heen, boven hem en onder hem zijn stenen. Zijn hut lijkt op een opstaande kist van steen. Een kist met gaten, die in vakjes is verdeeld.

[...]

In de papieren schuilt de grote wijsheid van de Papalagi. Iedere morgen en iedere avond moet hij er zijn hoofd tussen houden om het opnieuw te vullen en te verzadigen, zodat hij beter denkt en veel in zich heeft.

[...]

Omdat de lichamen der vrouwen en meisjes steeds bedekt zijn, leeft in de mannen een groot verlangen, haar vlees te zien, wat ook zeer begrijpelijk is. Zij denken daaraan bij dag en nacht en spreken veel over de lichaamsbouw van de vrouw en steeds op een wijze, dat men in de waan zou komen dat wat schoon is en natuurlijk, een zonde is en slechts gebeuren kan in het duister.

Bron: Scheurmann, 1992

Stel je eens voor dat jij met de blik van de wijze Tuiavii om je heen zou kijken. Welke van jouw waarnemingen zou Scheurmann aan zijn boek kunnen toevoegen?

Vaak zien wij maatschappelijke verschijnselen als vanzelfsprekend en onvermijdbaar. We zeggen bijvoorbeeld: 'Als je voor een dubbeltje geboren bent, word je niet gauw een kwartje.' Of: 'Geld voor ontwikkelings samenwerking is zinloos.' Of: 'Politici zijn niet te vertrouwen.'

Veel van dit soort vanzelfsprekende meningen leiden een taai leven. Ook als zij niet waar zijn. Wij kijken door een gekleurde bril naar de wereld om ons heen. Die bril bestaat uit de kennis, waarden en oordelen die we in de loop der jaren opgedaan hebben. Dat is ons *referentiekader*. Mensen met een migratie-achtergrond hebben een ander referentiekader dan mensen van wie de familie

al generaties in Nederland woont; artsen een ander dan patiënten; leerkrachten een ander dan studenten; ouderen een ander dan jongeren; enzovoort.

Definitie

Een referentiekader bestaat uit iemands kennis en verklaringen van en oordelen over de sociale werkelijkheid.

We leren in ons land dat stelen slecht is en dat we recht hebben op individueel eigendom. Democratisch handelen en competitie vinden we belangrijk. We leren dat er een god is, of juist niet, dat niet iedereen gelijke posities in de samenleving inneemt en dat gezag nodig is voor een goed functionerende samenleving. Vrijheid van meningsuiting en privacy zijn idealen die we koesteren.

Maar is dat alles ook waar of ‘van waarde’? Dat is maar de vraag. Voor de een met referentiekader A wel, maar voor de ander met referentiekader B juist niet. Mijn wijze vader zei vroeger vaak: ‘Tis maar krek hoe gut bekiëkt’ (Het is maar net hoe je het bekijkt).

Russen kijken anders aan tegen democratie dan West-Europeanen, laaggeschoolden ervaren werkloosheid anders dan academici, mensen met een migratieachtergrond denken meestal anders over huwelijk, seksualiteit en gezag dan mensen met een Nederlandse achtergrond.

Het is een illusie dat wij zelf in vrijheid kunnen bepalen wie we zijn en hoe we ons gedragen. Eigenlijk zijn we kuddedieren, die hun genen en de geest des tijds

volgen. We koesteren in onze westerse samenleving al sinds de Franse Revolutie waarden als vrijheid, gelijkheid en broederschap. Veel van onze gedachten en gedragingen worden daardoor beïnvloed. Gedurende de afgelopen eeuwen waren die waarden aan verandering onderhevig en hebben ze een andere invulling gekregen. De verhouding tussen die waarden is ook veranderd. Vrijheid heeft de afgelopen decennia aan kracht gewonnen ten koste van broederschap (solidariteit). Dat uit zich onder andere in een grote nadruk op individuele verantwoordelijkheid en voortschrijdende individualisering. Al die waarden worden ons vanaf onze geboorte voorgeleefd en ingeprent. Maar dat gebeurt niet overal in de samenleving op dezelfde wijze.

Mensen nemen daarnaast ook nog eens selectief waar en waarderen dezelfde maatschappelijke verschijnselen verschillend. De ware feiten wordt vaak, bewust of onbewust, geweld aangedaan. We ‘helpen’ de feiten graag een handje zodat ze passen bij wat we al dachten en wensten. De feiten voor zich laten spreken vereist een kritisch bewustzijn. Dat is een houding waarbij we de wereld waarin we leven en onze eigen opvattingen en belangen niet als vanzelfsprekend aanvaarden, maar voortdurend relativeren en ter discussie stellen. Dit kan bijvoorbeeld door ‘ja, maar ...’-vragen te stellen.

Lees de volgende dialogen:

‘Je mag kinderen niet slaan.’

‘Ja, maar waarom mag dat niet? Is een strenge vermaning of een opvoedkundige preek niet net zo slecht?’

‘Vrouwen zijn even geschikt voor leidinggevende posities als mannen.’

‘Ja, dat zou ik ook graag geloven, maar hoe komt het dan dat veel meer mannen dan vrouwen deze posities bekleden?’

- **Wat vind jij van deze ‘ja, maars’?**
- **Hanteer jij ook vanzelfsprekendheden waarvan het de vraag is of die echt waar zijn? Zo ja, welke en waarom blijf je daarin geloven?**

Referentiekaders van groeperingen en volkeren verschillen. De huidige generatie *digital natives* heeft andere referentiekaders dan de generatie van de babyboomers, die vlak na de Tweede Wereldoorlog geboren zijn. Daarentegen staan veel mensen wel weer samen achter het Nederlands elftal bij belangrijke voetbalwedstrijden. Bij schaatswedstrijden zitten mensen hier massaal voor de tv, terwijl daar in Engeland geen belangstelling voor is.

Vaak presenteren we wat we zien of lezen als dé waarheid of wetenschap. Met ‘het stond in de krant’, ‘het was op tv’, ‘uit onderzoek blijkt’ of ‘gelezen op Facebook’ onderbouwen we onze betogen. We selecteren naar hartenlust uit de klassieke en moderne media en uit onderzoek. We kiezen eruit wat ons goed

uitkomt. Feiten die niet passen, helpen we een handje in de gewenste richting. In 2011 kwam aan het licht dat de prominente Tilburgse hoogleraar Diederik Stapel data manipuleerde om tot de gewenste onderzoeksresultaten te komen. Stapels onderzoeksfraude veroorzaakte veel opschudding en Stapel is daarvoor veroordeeld. Maar zijn we zelf niet ook allemaal kleine Stapeltjes? Loesje waarschuwde ons al jaren geleden dat we ‘niet alles moeten lezen wat we geloven’. We kunnen slecht leven met ongemakkelijke waarheden, twijfels en onzekerheden. Geloof is daarvoor een medicijn. Of ‘opium van het volk’, zoals Karl Marx lang geleden beweerde.

‘Niet iedere mening telt. Niet iedere zienswijze is even waar en daarmee even waardevol. We moeten waarheid weer als waarde omarmen. Dat hebben wij democraten nodig om voor onszelf te kunnen rechtvaardigen dat we meer waarde moeten hechten aan wat experts zeggen dan aan wat leken roepen,’ aldus Kees Kraaijeveld, filosoof, psycholoog en directeur van De Argumentenfabriek (Kraaijeveld, 2016). En hij voegt daaraan toe: ‘Het relativisme van “jij hebt jouw waarheid en ik de mijne” is breed geaccepteerd, zeker in ons egalitaire Nederland.’

Nepnieuws functioneert tegenwoordig vaak als een belangrijke bron om de eigen mening en keuzes een valse onderbouwing te geven. Bij nepnieuws gaat het om bewuste verspreiding van desinformatie via traditionele nieuwsmedia of sociale media. Het doel daarvan is om financieel of politiek gewin te behalen. Verspreiding van nepnieuws en het betwijfelen van wat de wetenschap of publieke media verkondigen, is de laatste jaren sterk toegenomen. Je kunt hierover meer lezen in het hoofdstuk over macht (hoofdstuk 6).

Een kritische wetenschap als sociologie is voortdurend op zoek naar de waarheid, naar feiten en verbanden die wetenschappelijk bewezen kunnen worden. Empirisch onderzoek is daarbij een machtig hulpmiddel.

1.3 Sociaal bewustzijn

Hoe uniek ben jij? Wie heeft jou gemaakt tot wat je nu bent? Welke waarden en normen koester jij? Je zult in dit boek voortdurend geconfronteerd worden met dit soort vragen. Door die te beantwoorden en te verbinden met sociologische theorieën kun je heel wat wijzer worden over jezelf en jouw toekomstige werkveld. Dat kan soms confronterend zijn, want mensen doen, zo leert de sociologie, niet graag afstand van beelden, ideeën en overtuigingen die ze van huis uit hebben meegekregen en koesteren. Eerder hebben ze de neiging om zelfbeelden te flatteren. Selfies maken we vaak opnieuw. Of we fotoshoppen ze voordat we ze op Instagram zetten op zoek naar likes. Die likes zullen er komen als de beelden voldoen aan de verwachtingen van onze ‘vrienden’ of ‘volgers’. Zij bepalen vooral, zonder dat we ons daarvan bewust zijn, de criteria

voor plaatsing. Dat geven we maar moeilijk toe, want we zijn toch uniek, vrij, ondernemend en zelfstandig! Maar eigenlijk zijn we voortdurend op zoek naar applaus. We vertonen gedrag dat voldoet aan de verwachtingen van de omgeving. We zoeken gelijkgestemden op en vormen groepen van mensen met overeenkomstige denkbeelden en gedragingen. Ondanks de zo geroemde individualisering en vrijheid zijn we toch vooral ook kuddedieren.

Kader 1.2 Kuddegedrag

De bakstenen vlogen door de lucht in de Beverwaard. Zo woedend waren bewoners in oktober 2015 over de komst van een asielzoekerscentrum (azc) in hun wijk aan de rand van Rotterdam. Ze komen 'grabbelen en verkrachten', klonk het op straat. Het stadsbestuur hield zijn poot stijf, de asielzoekers kwamen en nu, anderhalf jaar later, is de afkeer verdwenen.

'Ik heb me vergist', zegt Els Visser (50). De moeder van een 20-jarige zoon nam destijds deel aan de protestacties, maar vraagt zich nu af waar ze zo bang voor was. 'Ik heb totaal geen last van die mensen. We hebben ons gek laten maken door verhalen die rondgingen. Vrouwen konden niet meer alleen over straat omdat ze verkracht zouden worden. Ik was ook bang dat ze hier de boel kort en klein zouden komen slaan als ze geen verblijfsvergunning kregen. Nu denk ik: ik heb me laten meeslepen terwijl ik eigenlijk helemaal niet wist wat we konden verwachten. We zijn opgehitst. We hebben elkaar gek gemaakt. Het was kuddegedrag.'

Bron: Bolwijn, 2018

En dan word je ineens geconfronteerd met het vak sociologie, dat de pretentie heeft om je een aantal gekoesterde waarden, meningen en opvattingen te ont-nemen. En misschien wel om je gelijkheidsbubbel aan flarden te schieten. ‘Dat zal ik niet zomaar laten gebeuren’ is een gezonde reactie. En ook ‘Die socioloog zal van goeden huize moeten komen om daarin te slagen’. Terecht gedacht!

Ik vind het al heel wat als je buiten het ‘leren’ van de theorie (want dat zal de opleiding zeker eisen) ook je eigen waarden, normen en overtuigingen aan een kritisch onderzoek onderwerpt. En blijf vooral zelf kiezen en staan achter wat voor jou van waarde is. Maar probeer ook om niet al te gemakzuchtig in je eigen waarheidsbubbel te blijven hangen.

Sociologen brengen bepaalde kenmerken van de samenleving in verband met andere om op deze wijze een beeld te krijgen van het geheel. Als jou dat lukt als persoon voor wat betreft je eigen leven, is volgens Mills sprake van *sociologische verbeeldingskracht*. Dan heb je zicht op de snijpunten tussen jouw persoonlijke levenslot, geschiedenis en sociale omstandigheden. We noemen dit ‘sociaal bewustzijn’. Mills (1963) daarover: ‘Door de groei van het sociaal bewustzijn krijgen mensen het gevoel te ontwaken in een huis waarvan zij alleen maar vermoedden dat zij het kenden. Ze zijn steeds beter in staat om samenhangen te constateren. Ze oriënteren zich breder en vroegere beslissingen, die eens juist leken, lijken nu bekrompen en dom. De mogelijkheid zich te verwonderen komt weer tot leven.’

**WAAROM BINNEN
JE COMFORTZONE
BLIJVEN
ALS DAARBUITEN
VEEL MEER
TE BELEVEN VALT**

Loesje

Definitie

Sociaal bewustzijn houdt in dat je zicht hebt op de snijpunten tussen je persoonlijke levenslot, geschiedenis en sociale omstandigheden.

- **Snap je wat Mills bedoelt?**
- **Geef eens een voorbeeld van twijfel over jouw sociaal bewustzijn en bespreek dat met een medestudent. Daarna draaien jullie de rollen om.**

Raoul Martinez (2017) maakt in zijn meeslepende boek *Hoe vrij zijn wij?* met talrijke onderzoeksgegevens en heldere logica duidelijk dat ons geloof in de vrije wil op onjuiste aannames berust. Wij maken keuzes onder invloed van onze omgeving en met hersenen die we niet gekozen hebben. Hij plaatst dan ook terecht vraagtekens bij de eigen-verantwoordelijkheidshype in dit tijdsgewricht.

Bekijk op de website bij dit boek een video met een interview met Raoul Martinez en beantwoord de vragen.

Jij, lezer, hebt nooit zelf de keuze gemaakt voor jouw hersenen en jouw DNA, die zo bepalend zijn voor je doen en laten. Je hebt ook niet gekozen voor je ouders, je zus en je broer, het land waarin je geboren bent, de omgeving waarin je bent opgegroeid en de tijd waarin je nu leeft.

Jij bent, net als wij, een product van een ingewikkeld samenspel tussen genen en omgeving. Dit boek was er nooit geweest als niet lang geleden de tandarts van de auteur hem ontraden had om psychologie te gaan studeren, omdat die studie zijn zus niet al te best bekomen was. Harry koos voor sociologie. Wellicht was de eerste uitgave van dit boek er ook niet gekomen zonder aandringen en adviezen lang geleden van een ervaren collega. En deze herziene uitgave is opnieuw te danken aan de stimulansen van de uitgever. En dan hebben we het nog niet eens over de invloed van de hersenen en genen die we van onze ouders en voorouders erfd. Prestaties en fouten zijn niet vanzelfsprekend eigen verdienste of eigen schuld, zoals de wereld ons wil doen geloven.

Sociaal bewustzijn is onmisbaar voor goede zorgverlening. Sociaal bewustzijn leidt tot een betere grip op je leven en minder afhankelijkheid van wat je overkomt. Inzicht in sociaal bepaald denken en gedrag levert meer vrijheid en inzicht op in de grenzen van die vrijheid. Tegelijkertijd leer je hoe je het gedrag van anderen, zoals cliënten en collega's, beter kunt begrijpen.

De sociologie kan bij het ontwikkelen van sociaal bewustzijn een belangrijke rol spelen. Zij roept daarbij vaak weerstand op. Vooral wanneer zij mensen laat zien wat zij zelf zo moeilijk kunnen of willen zien. Voor velen biedt een 'vanzelfsprekend' leven zekerheid. Relativeringen en twijfels tasten die zekerheid aan. Dat kan pijnlijk zijn. Bovendien vinden we mooie verhalen vaak aangenamer dan de naakte waarheid. Of iets waar is, is minder belangrijk. 'Een mooi verhaal moet je niet stuk argumenteren', zeggen sommigen dan. We lijden bijna dagelijks onder wat psychologen 'cognitieve dissonantie' noemen.

Definitie

Cognitieve dissonantie is een psychologische term voor de onaangename spanning die ontstaat bij het kennismaken van feiten of opvattingen die strijdig zijn met een eigen overtuiging of mening. Dat leidt tot de neiging die dissonantie te reduceren (cognitieve-dissonantiereductie) en de feiten aan te passen aan de eigen overtuiging.

Het gaat om onverenigbaarheid van twee cognities. Bij cognitieve dissonantie voelen mensen een sterke drang om die verschillen te verkleinen. Vaak doen we dat door de feiten en opvattingen zo te vervormen dat ze passen bij onze al bestaande overtuiging en mening.

Niet alleen bij het beoordelen van onszelf nemen we vaak een loopje met de waarheid; tegenover anderen doen we dat net zo makkelijk. Daarbij speelt het *halo-effect* een belangrijke rol.

Definitie

Het halo-effect is de neiging om te denken dat wanneer iemand op één terrein positief opvalt, hij ook wel goed zal zijn op andere terreinen. Het omgekeerde geldt ook. Eén negatief aspect leidt tot het toeschrijven van meerdere negatieve eigenschappen of kenmerken. Dat heet het *horn-effect*.

Het halo-effect werd voor het eerst beschreven in 1920, naar aanleiding van het empirische onderzoek van wetenschapper Edward Thorndike (1874-1949). Hij ontdekte dat bij het observeren van mensen één enkele waargenomen eigenschap kon leiden tot het inschatten van een volledig karakter. Dit is een vertekening van de werkelijkheid en zorgt voor vooringenomenheid.

Eerder al schreven we dat de mens een kuddedier is. Hij lijkt ook op een vis in een vissenkomp. Een vis heeft slechts ervaring met water. Dat is zijn wereld, en voor hem ook de wereld waarin hij zich thuis voelt. Haal je hem eruit, dan spatelt hij tegen en snakt naar adem.

De wereld anders gaan zien en dwalingen erkennen is moeilijk en daarbij maken we geregeld fouten. Bovendien hebben we de neiging om fouten eerst bij anderen neer te leggen. We hebben de neiging om anderen op hun foute daden af te rekenen en onszelf op onze goede bedoelingen. De wereld zou er heel anders uitzien wanneer we het omgekeerde zouden doen. Waarom denken we eigenlijk niet dat politici hun stinkende best doen om Nederland met zijn vele belangengroeperingen en verwende burgers leefbaar te houden? En waarom blijven eigenlijk die politici als blinden achter opiniepeilingen aanlopen om vervolgens verwende burgers in populistische taal onhaalbare beloftes te doen? En waarom begrijpen die burgers niet dat politici wel compromissen móeten sluiten, willen ze samen met andere partijen kunnen regeren? Of waarom beseffen we onvoldoende dat wij beter niet kunnen roken, meer moeten bewegen, of vaak beter goed kunnen luisteren dan zelf te praten?

Mensen creëren hun eigen subjectieve werkelijkheid, gebaseerd op de normen en waarden van de omgeving waarin ze leven en opgegroeid zijn. Het onderbuikgevoel regeert, in plaats van onze ratio, zo laat Mersch (2016) zien aan de hand van veel psychologische experimenten. Meestal gebruiken we feiten zoals een dronkaard een lantaarnpaal gebruikt: niet als verlichting, maar enkel als ondersteuning. De mens is zo irrationeel dat hij zijn eigen werkelijkheid vormt, gebaseerd op de normen en waarden van zijn morele stam. Dat is de omgeving waarmee hij zijn onderbuikgevoel deelt: populist, zakenlui, arbeiders of

kunstenaars. Dat maakt het erg lastig om iemand die jouw mening niet deelt, met argumenten te overtuigen. Mensen zijn vooral op zoek naar hun eigen gelijk en filteren de informatie die ze tegenkomen op een manier die bij hun standpunten past. We ondervragen de werkelijkheid niet, we martelen haar totdat ze bekend wat we graag willen horen (Mersch, 2016).

Sociologisch denken, het woord zegt het al, is vooral een rationele bezigheid. Het vereist afstand. Sociaal bewustzijn krijg je door in een helikopter (de sociologische theorie) de aan je voorbijtrekkende samenleving inclusief jezelf te analyseren. Met deze helikopter kun je hoog vliegen en zeer breed kijken (macro), of juist laag vliegen, zodat je meer details kunt onderscheiden (micro). Vaak hecht je zo aan het aardse bestaan dat je niet de objectieve theorie maar je eigen waarden, normen en belangen gebruikt als bril om door te kijken. Je ziet dan wat je wilt zien. Veel mensen zien niet wat er in Afrika gebeurt, maar wel alles wat zich in hun buurt afspeelt. Veel mensen hebben vliegangst en vermijden waarnemingen die hun niet bevallen.

Groei van je sociaal bewustzijn kan je meer vrijheid opleveren, waardoor je het gevoel hebt minder afhankelijk te zijn van je sociale omgeving en de vele, soms tegenstrijdige verwachtingen waarmee je te maken hebt.

Kader 1.3 Tsunami

Emotioneel geraakt of berekenend geven westerse landen (overheid en burgers) royaal geld wanneer op tweede kerstdag 2004 een tsunami dood en verderf zaait in Zuidoost-Azië. Het is Kerstmis, de tv zendt live uit, er zijn veel westerse toeristen bij betrokken en de giften hebben een hoge publicitaire waarde voor beroemdheden, bedrijven en politici. Die vrijgevigheid staat in schril contrast met de aandacht die de aardbeving in Iran een jaar eerder kreeg en die ook tienduizenden slachtoffers eiste.

De Zweed Jan Egelund van de Verenigde Naties zegt op tv bang te zijn dat die vrijgevigheid ten koste zal gaan van de hulp bij andere rampen, die zich dagelijks in de wereld op minder spectaculaire wijze voltrekken. In Afrika vindt volgens Egelund elk halfjaar een ramp plaats ter omvang van een tsunami. Oorzaken: honger, aids, genocide en oorlog.

1.4 Maatschappijvisies

Voordat je verder in dit boek duikt, is het goed om te beseffen dat ook jij dit niet blanco doet. Je neemt de gekleurde bril mee van je maatschappijvisie. Die vormt een belangrijk deel van je referentiekader. Bewustwording van je eigen maatschappijvisie is een belangrijke stap in de richting van sociaal bewustzijn. De navolgende bespreking van maatschappijvisies en een interessante opdracht kunnen je helpen dat sociaal bewustzijn te vergroten.

Al lang voert men in de sociologie een fundamentele discussie over de vraag of het individu met zijn waarden en normen (dus de cultuur) de maatschappij vormgeeft of dat het juist die maatschappij met haar rangen en standen is, die ons denken en handelen bepaalt. Meer concreet: heb jij zelf bedacht hoe je leven er nu uitziet en welk beroep je straks wilt uitoefenen, of is dat een gevolg van jouw opvoeding en de omgeving waarin je bent opgegroeid?

Max Weber, een van de grondleggers van de sociologie, benadrukt daarbij het belang van het individu en de achterliggende intenties. Weber wordt daarom een *idealist* genoemd. Hij vertrekt vanuit het denken en de ideeën van mensen. Het begrip 'idealist' heeft hier dus een andere betekenis dan 'idealist' in ons hedendaagse spraakgebruik.

Karl Marx gaat meer uit van de structuur van de samenleving, de samenleving zoals die is in de praktijk, de materiële wereld. Hij wordt daarom een *materialist* genoemd. Dat moeten we niet verwarren met ons begrip van materialistisch. Marx' opvattingen worden treffend verwoord door zijn uitspraak: 'Es ist nicht das Bewußtsein der Menschen, das ihr Sein, sondern ihr gesellschaftliches Sein, das ihr Bewußtsein bestimmt' (Het is niet het denken van de mens dat zijn bestaan bepaalt, maar het bestaan dat zijn denken bepaalt). Armoede leidt tot een ander gedachtegoed dan rijkdom. 'Man ist, was man ißt' (Men is wat men eet), zei de filosoof Feuerbach, door wie Marx sterk beïnvloed is.

Beide manieren van kijken zijn ook terug te vinden in hedendaagse maatschappijvisies. Er zijn twee dominante politieke stromingen (met vele tussenvarianten), die we *rechts* en *links* noemen. Ze worden ook wel (neo)liberaal en socialistisch genoemd. Of conservatief (behoudend) en progressief (vernieuwend). Het zojuist genoemde idealisme past meer bij het liberalisme, en het materialisme bij het socialisme.

Op de website vind je een aantal video's met uitleg over de begrippen 'rechts' en 'links'.

Hier past even een uitleg over liberaal en neoliberal. Het liberalisme is een politieke denktraditie waarin rechtsstaat en democratie centraal staan. Het neoliberalisme is te kwalificeren als een economische denktrant met de markt als oriëntatiepunt.

Liberaal rechts vertrekt meer vanuit het individu, de cultuur, de ideeën; socialistisch links meer vanuit maatschappelijke structuren, de materie. Zo kun je naar armoede kijken als een gevolg van 'je best niet doen', maar ook als 'een dubbeltje dat nooit een kwartje wordt'. Zo zijn er mensen die het roken van de uitkeringsgerechtigde zien als zelfgekozen gedrag, terwijl anderen het zien als door de sociale klasse bepaald gedrag. Rechts is meer voor straffen op basis van de ernst van het delict en de individuele verantwoordelijkheid van het individu. Links is meer geneigd om rekening te houden met de sociale omstandigheden van de dader. De rechtse politicus zal eerder geneigd zijn om multiculturele problemen

te herleiden tot een botsing tussen culturen (waarden, normen), terwijl links meer de nadruk zal leggen op sociale ongelijkheid en machtsverschillen.

Rechts (neoliberalen) is vooral geneigd om sociale ongelijkheid te zien als een natuurlijk gegeven. Een zekere mate van ongelijkheid draagt voor rechts zelfs bij aan een florerende economie. Rechts hecht grote waarde aan individuele vrijheid en eigen verantwoordelijkheid, en ook aan loon naar verdienste. Neoliberalen willen dat de overheid zich met zo weinig mogelijk dingen bemoeit. Er is meer focus op ondernemen dan op verzorgen. Sociale ongelijkheid is voor rechts gerechtvaardigd voor zover deze het gevolg is van het vrije spel van vraag en aanbod. Belangrijk voor hen is dat mensen gelijke kansen hebben.

Links (socialisten) ziet grote sociale ongelijkheid als onrechtvaardig en schadelijk voor een 'gezonde' samenleving. Socialisten leggen meer nadruk op gelijkheid (ook in inkomen) en solidariteit. Zij pleiten voor een eerlijke verdeling van macht en goederen en willen de samenleving beschermen tegen 'survival of the fittest'. Voor hen is enige ongelijkheid te rechtvaardigen wanneer deze voortkomt uit verschillen in honorering bij ongelijke inspanningen. Denken en handelen zien zij meer als een product van sociale klasse en sociale omstandigheden dan als voortkomend uit eigen denken en verantwoordelijkheid. Linkse partijen zijn voor een grotere rol van de overheid in het maatschappelijk leven. Zij benadrukken minder de eigen verantwoordelijkheid en hebben een meer verzorgende focus.

De Partij voor de Dieren, SP, GroenLinks, VOLT, PvdA en BIJ1 worden als 'links' beschouwd. D66 is 'centrumlinks'. SGP, VVD en het CDA worden over het algemeen als rechts en conservatief beschouwd, maar passen daar op sommige punten niet in. Zo is de VVD op het gebied van ethische vraagstukken (abortus, euthanasie) eerder progressief dan conservatief. Ook een partij als de ChristenUnie past niet zo eenvoudig in het links-rechts-schema. Die partij is voorstander van een krachtig milieubeleid en is ook op sociaal gebied enigszins

Praktijkboek sociologie wil (toekomstige) zorgverleners stimuleren om bij de analyse en behandeling van problemen ook de maatschappelijke factoren te betrekken die hun eigen denken en doen én dat van hun cliënten beïnvloeden.

In acht hoofdstukken wordt de sociologische theorie verhelderd aan de hand van begrippen als cultuur, sociale ongelijkheid, macht en sociale veranderingen. Diverse casussen, opdrachten en verdiepingsvragen helpen de student bij het begrijpen en toepassen van de sociologische theorie in de praktijk.

In deze nieuwe, vijftiende druk worden actuele maatschappelijke fenomenen behandeld, zoals maatschappelijk onbehagen, de kloof tussen burgers en overheid, complotdenken, cultuursensitiviteit en de effecten van de coronapandemie. Ook zijn in het boek meer opdrachten opgenomen.

Bij het boek hoort ook een website met het online boek, video's, verwerkingsvragen, opdrachten, begrippentrainers en achtergrondartikelen. Docenten vinden er verder ondersteunend materiaal voor hun lessen.

Praktijkboek sociologie is geschreven voor studies binnen het sociaal domein en tal van opleidingen binnen de zorg.

Harry Hendrix was meer dan veertig jaar werkzaam als socioloog, docent, trainer, supervisor en adviseur in de zorgsector.

Jacqueline Konings werkte onder meer als preventiewerker bij een ggz-instelling, coördinator van een eerstelijnsgezondheidscentrum en organisatieadviseur van de landelijke koepel van gezondheidscentra.

9 789024 441129

www.boomstudent.nl

www.boomhogeronderwijs.nl